

DE LAATSTE KLOOSTERLINGEN DER ABDIJ VAN MIDDELBURG

SUMMARIUM

Post captam urbem Middelburgensem, religiosi antiquae abbatae Praemonstratensis in exilium missi sunt et auctoritate Abbatis Floreffiensis, tunc temporis Vicarii, in varias abbatias distributi. Quaedam abbatiae bona, sita in Brabantia, per plures annos a religiosorum mandatario administrata fuerunt. Post mortem Joannis a Stryen, episcopi Middelburgensis, administratio transiit in manus abbatis Parchensis, Francisci de Vlierden: illamque postea novus episcopus Middelburgensis, de Rodaan, assumpsit.

Dum negotia pacis anno 1609 tractarentur, religiosi superstites cupiebant ex bonis abbatiae spoliatae honestam pensionem accipere. Hunc in finem Matthaeus ab Iersel, unus ex superstilibus, viam agressus est in Hagam Comitum, at conatus ejus nullum obtinuerunt successum. Ultimus ex abbacia Middelburgensi superstes fuit idem ipse Matthaeus ab Iersel, qui postea factus est abbas apud Sancti Michaelis Antverpiensis.

Het is algemeen bekend dat de aloude abdij van Onze-Lieve-Vrouw te Middelburg afgeschaft werd toen de stad Middelburg, bij den aanvang van den Nederlandschen opstand tegen Spanje, in 1574 door de rebellen werd ingenomen. De religieuzen moesten de stad verlaten en werden over verschillende abdijen van de zuidelijke Nederlanden verdeeld. Jaren bleven ze blijkbaar de hoop koesteren dat hun abdij zou kunnen worden heropgericht; doch, met het vorderen der jaren, moesten ze deze hoop laten vallen. De een na den ander overleed dan, hier of daar in ballingschap.

De namen en de lotgevallen van de laatste religieuzen der abdij van Middelburg zijn niet onbekend.

De geschiedenis van het aloude stift, en niet het minst de geschiedenis van zijn laatste jaren, heeft de belangstelling van verschillende historici opgewekt. De afschaffing van de abdij heb ik in dit tijdschrift vroeger schematisch behandeld ¹⁾. De lotgevallen van de laatste religieuzen en van de overblijvende abdijgoederen werden,

¹⁾ E. Valvekens, *De Opheffing der O. L. V. abdij van Middelburg*, in *Analecta Praem.*, jg. II, 1926, bl. 275-279.

nu enkele tientallen jaren geleden, door een paar korte doch flinke studies bekendgemaakt ²⁾.

Uit enkele stukken, thans berustend in het archief der abdij van Averbode ³⁾, kan evenwel deze geschiedenis belangrijk worden aangevuld.

1. *De Verdrijving der religieuzen. 1574.*

Bij de oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden was ook een nieuw bisdom opgericht te Middelburg. De organisatie der abdij onderging hiermede een groote verandering. De abdij werd geïncorporeerd bij de mensa episcopalis van den nieuwbenoemden bisschop. De religieuzen verloren het recht een der hunnen tot abt te verkiezen. Wel hadden dezen, na den dood van hun prelaat van Heeswijk, een verkiezing gehouden; doch tot een nieuwe abtsbenoeming kwam het niet. De Leuvensche professor Nikolaas van der Burch werd benoemd tot bisschop en meteen tot wn. abt ¹⁾.

Hij nam bezit van de abdij den 26 November 1561 ²⁾.

Niet zoolang na het begin der gewapende rebellie was het klaar geworden dat de opstandelingen bijzondere krachtingspanningen zouden ondernemen om meester te worden van Walcheren. De religieuzen van Middelburg konden zich dan aan het ergste verwachten: ze stonden, wellicht meer te onrecht dan te recht, bekend als partijgangers van de Spaansche politiek. Na de inname van den Briel, waren twee religieuzen der abdij uit hun pastorie te Monster gehaald en, samen met de overige martelaren van Gorcum, ten dood gebracht.

Vlissingen was in de handen der rebellen gevallen. In Februari 1573 waren talrijke staatsche schepen rondom Vlissingen te bespeuren. De blocus van Middelburg nam dan een aanvang.

2) G. Van Den Elsen, *Bijdragen voor de geschiedenis der abdij te Middelburg en van het nonnenklooster te Zoetendaal*. Overdruk uit *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem*, jg. 1887. — W. Hoevenaars, *Bijdragen tot de geschiedenis der Premonstratenzer Abdij van O. L. V. te Middelburg*. Overdruk uit hetzelfde tijdschrift, jg. 1896.

3) Arch. Averbode, sectie IV, reg. 86, bundel Middelburg.

1) De klousen der inlijving van de abdij bij het bisdom, de door het konvent gestelde voorwaarden alsmede een volledige ledenlijst van het konvent worden gegeven door Boterdael-Van Hulsel, *Brabantia Praemonstratensis* (Archief Averbode, sectie IV, hs. nr. 85), bl. 373 vlgg.

2) R. Fruin, *Archief der abdij van Middelburg*, bl. 525, regest nr. 1520. 's Gravenhage, 1901.

In Juli 1573 was Haarlem door het leger van den koning ontzet en ingenomen geworden. Alva had er na de bestorming uiterst streng doen optreden. Honderden werden gedood. Uit wrok werd dan door de rebellen de belegering van Middelburg met allen ijver voortgezet. In April 1573 werd de stad ten prijze van veel last door de koninklijke vloot van proviand voorzien. Maar de blocus door de rebellen werd al strenger en strenger. De vesting Rammekens werd door hen ingenomen op 5 Augustus 1573. Enkele dagen later, 14 Augustus, kon de stad nogmaals geravitailleerd worden. Ze beschikte over mondvoorraad voor twee maand.

Begin November beval Alva nogmaals het onmogelijke te doen om nieuw proviand in de stad te voeren. Tevergeefs.

Requesens was inmiddels als gouverneur-generaal Alva opgevolgd. En hij nam dadelijk het besluit Middelburg te ontzetten of althans goed van levensmiddelen te voorzien. Hij gaf bevel aan de vloot om naar Middelburg te stevenen, en samen met het landleger en de Middelburgsche bezetting een forschen aanval tegen de belegeraars te ondernemen. Deze vloot werd echter op 29 Januari 1574 in den slag bij Romerswaal verslagen. En het gansche plan mislukte.

In de stad Middelburg was inmiddels de ellende en de honger zeer groot geworden. Men had « in langen niet dan moutkoeken, lynsaet-broot en andere niet gebruikelijke spyse genuttigt » ³⁾. Van Kerstmis 1573 tot half Januari 1574 overleden niet minder dan 1500 personen o.w. elf Premonstratensers ⁴⁾. Bisschop van der Burch was reeds vroeger ziek geworden. Hij leed, evenals talrijke anderen, aan de heerschende epidemie : roode loop. Hij stierf op 16 Mei 1573.

Sedert de vlootnederlaag bij Romerswaal had het Spaansche garnizoen te Middelburg den moed verloren. Hun moedige aanvoerder, Mondragon, had nog een van zijn mannen naar Requesens gezonden om dringendst hulp te vragen; doch deze gezant was door de rebellen gevangen genomen. In uitersten nood besloot men dan de stad aan Oranje over te geven.

De akte van overgave werd onderteekend op Rammekens, 18 Februari 1574. Mondragon zou met zijn leger vrij de stede mogen verlaten.

Deze akte van overgave behandelde ook het vraagstuk der te

3) P. Bor, *Oorsprongk, begin ende vervolg der Nederlandsche Oorloghen...*, dl. I, bl. 479. Amsterdam, 1679.

4) R. Fruin, o. c., bl. 6-7; P. Bor, o. c., bl. 481.

Middelburg verblijvende religieuzen. Bij artikel 3 der akte werd bepaald dat alle religieuzen de stad vrij zouden mogen verlaten, en dat ze niets anders zouden mogen medenemen dan de kleedingstukken, welke ze droegen ⁵⁾. Oranje nam het op zich ze allen op de Vlaamsche kust te laten overzetten.

Mondragon vertrok met zijn legertje den 22 Februari. Allen, ook de religieuzen, werden nabij Terneuzen op de kust van Vlaanderen overgezet ⁶⁾. Den volgenden dag, vastenavondsdinsdag, kwamen allen te Antwerpen aan, waar Mondragon door Requesens werd gelukgewenscht om zijn moedige verdediging ⁷⁾. Prins Willem van Oranje nam te Middelburg zijn intrek in de abdij ⁸⁾.

Samen met Mondragon waren ook Premonstratenzers uit de aloude abdij naar Antwerpen gekomen. Ze werden momenteel opgenomen in de Sint Michielsabdij ⁹⁾.

'n Zestiental Premonstratenzers uit Middelburg was aldus te Antwerpen voorloopig geplaatst ¹⁰⁾. Enkele anderen waren reeds vroeger uit Middelburg vertrokken en hadden, reeds voor de belegering, een rustig onderkomen gevonden in een andere abdij ¹¹⁾. Onder deze zestien bevonden zich Prior Cornelis van Schoonhoven en Proost (provisor) Lambert Scillinck.

5) Art. 3. « Sullen van gelyken uytgaen... de Papen en Monnicken, so verre sy willen, alleenlyck met haer eygen clederen ». Aldus bij Bor, o. c., bl. 480, die erbij voegt : « Het is een seer favorabel accoord geweest voor de belegerde, also sy in de alderuyterste noot gebracht waren, ende niet langer en condon houden. »

6) *Correspondance de Philippe II*, uitg. M. Gachard, Commission Royale d'Histoire, dl. III, bl. 25, nota, Brussel 1848-79.

7) *Ibid.*, bl. 24-25.

8) *Vlaemsche Kronyk*, uitg. C. Piot, *Chroniques de Brabant et de Flandre* (Comm. Roy. d'Hist.), bl. 435. Brussel, 1879.

9) Zie brief van Requesens naar den koning, 27 Februari. Uitg. l. c., dl. III, bl. 26, nota. Zie verder brief van Requesens naar den prelaat van Floreffe, uitg. J. J. Dodt Van Flensburg, *Archief voor kerk- en wereldsche Geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht*, dl. II, bl. 134. Utrecht, 1859.

10) Hun waarschijnlijk volledige lijst wordt gegeven in *Chronicon Trunchiniense*, uitg. J. De Smet, *Corpus Chronicorum Frandriae* (Comm. Roy. d'Hist.), dl. I, bl. 727. Het ledenaantal der abdij te Middelburg was niet groot. In 1561, bij de introductie van bisschop van der Burch, vermeldt de lijst slechts 27 namen. Zestien van dezen waren in de zielzorg geplaatst buiten de abdij; elf binnen de abdij. Lijst bij Boterdael, o. c., bl. 373. Dezelfde lijst staat ook bij Van Den Elsen, l. c., bl. 1.

11) Twee religieuzen, Petrus Maelcot en P. Byl waren, om redenen van studiën, naar de abdij van Ninove gezonden. Zoo beweert J. De Smet, l. c., bl. 728. Naast deze achttien vindt men nog Jan van Floreffe, die later overging naar de abdij van Sint-Michiels, zooals we nog verder zullen zeggen; en Schilperoert.

Het was voor de Sint Michielsabdij niet mogelijk alle deze vreemde religieuzen langen tijd binnen haar muren te houden. Een der eerstvolgende dagen stuurden de uitgedreven Middelburgers dan ook een brief naar den te Antwerpen vertoevenden gouverneur-generaal Requesens, hem vragend prelaat Dupaix van Floreffé (— die toen hoofd was der pasopgerichte Congregatie der Nederlandsche Premonstratenserabdiijen —) te verzoeken de religieuzen onder de verschillende abdiijen der zuidelijke Nederlanden te verdeelen. Ze vroegen verder dat speciaal zou gezorgd worden voor Prior van Schoonhoven en proost Scillinck. Ze brachten hierbij in herinnering dat beiden vroeger aanzien werden als mogelijke kandidaten voor het abbataat; dat ze bij bisschop van der Burch in hoog aanzien stonden, en dus een goede behandeling mochten verwachten. Bepaaldelijk werd gevraagd ze beiden te Antwerpen in Sint Michielsabdij te laten en hun aldaar wat bezigheid te geven als medebeheerder van de goederen der abdij ¹²⁾.

Requesens voldeed aan hun verlangen. Den 27 Februari 1574 schreef hij een officiëlen brief naar den prelaat van Floreffé ¹³⁾. Hij berichtte in dezen brief officiëel de overgave van Middelburg. Mondragon had echter alle religieuzen, « tant de vostre ordre que aultres » naar Antwerpen medegebracht. De Premonstratenzers hadden hem, Requesens, dan verzocht om den prelaat van Floreffé te vragen hen in verschillende huizen van hun Orde tot tijd en wijle onder te brengen. Om den prelaat het werk gemakkelijker te maken, voegde de gouverneur een lijst der Middelburgers bij zijn brief alsmede een ontwerp van dezer verdeeling over de verschillende abdiijen. En hij verzocht den prelaat onmiddellijk voor de verdeeling te zorgen, want de religieuzen moesten geen dag langer dan noodig buiten een regelmatig konvent vertoeven. Het ontwerp van de ver-

12) Brief gedeeltelijk uitg. door J. De Smet, *l. c.*, bl. 727. Wat de bewering betreft dat Schoonhoven en Scillinck vroeger kandidaat waren voor de prelatuur, die is tenminste overdreven. Op 34 in 1558-1559 uitgebrachte stemmen behaalde Scillinck 8 eerste stemmen, 6 tweede en 11 derde. Hij bekwam de tweede stem van Adrianus van Hilvarenbeek, martelaar van Gorcum. Schoonhoven behaalde 4 eerste, 13 tweede en 11 derde stemmen. Hij bekwam de derde stem van den H. Adrianus. Het grootste aantal stemmen : 22 eerste en 12 tweede ging naar den toenmaligen prior, Cornelis van Roosendaal. G. Van Den Elsen, *Nog iets over de HH. Martelaren van Gorcum*. Overdruk uit *De Katholiek* bl. 5.

13) Brief uitg. door J. J. D o d t, *o. c.*, bl. 134. Vgl. bericht van Requesens aan den koning. *Corr. Phil. II, l. c.*, bl. 26, nota. Brief gedateerd *Anvers le 27 jour de fevrier 1574*. Het einde van den brief laat vermoeden dat enkele religieuzen wellicht te Antwerpen buiten het klooster van hun Orde voorloopig waren ondergebracht.

deeling stelde voor twee religieuzen te plaatsen in Sint Michiels, te Floreffe, Grimbergen, Park, Tongerlo, Drongen, Veurne en Vicoigne.

Haast onmiddellijk kweet prelaat Dupaix zich van zijn taak. Op datum 3 Maart 1574 stuurde hij een brief naar de verschillende betrokken prelaten ¹⁴⁾ en beval hun de twee Middelburgsche religieuzen, die hij hun terzelfdertijd toezond, in het konvent op te nemen en zoo goed als eigen religieuzen te behandelen.

In de verschillende abdijen werden dan de volgende religieuzen ondergebracht : Cornelis van Schoonhoven en Lambert Scillinck in Sint Michiels te Antwerpen; Martinus Goethbloet van Hasselt en Jan van Naelwyck te Vicoigne; Jan Gerritsen van Leuven en Lambert Hamael te Grimbergen; Wouter van Wyck en Martinus Arnoldi van Westkapel te Park; Matthaeus van Iersel en Jan de Hase te Tongerlo; Joost Minne en Jacob Woert van Hoogstraten te Drongen; Andries van Herck en Gaspar della Torre te Veurne; Jan Wouter van Oubrouck en Jan Scutteput te Floreffe ¹⁵⁾.

Zoo waren dan de verjaagde religieuzen tenminste tijdelijk in veilige haven ondergebracht. De meesten onder hen vermoedden wel niet dat hun ballingschap geen einde zou nemen. De meesten vleiden zich met de hoop dat de rebellen binnenkort uit Middelburg zouden worden verdreven, en dat het abdijsleven in hun aloude huis dra zou kunnen herbeginnen. IJdele hoop, eilaas ! Een eerste maal werd deze hoop in 1575 verijld, toen men bij de herovering van Schouwen en Duvelant reeds plannen maakte voor den terugkeer ¹⁶⁾. Ook later zou nog meermaals deze hoop ijdel blijken.

2. De Religieuzen in de Diaspora.

Langs de velerlei wegen van de ballingschap begon nu voor de Middelburgsche religieuzen een leven op vreemden bodem en in een vreemd huis.

14) Dupaix' brief aan den prelaat van Drongen werd gepubliceerd door J. J. De Smet, *l. c.*, bl. 727; zijn brief naar den prelaat van Grimbergen door J. J. Dódt, *o. c.*, dl. I bl. 134-135. Beide brieven zijn gelijkloidend.

15) Zoo luidt tenminste de lijst uitg. door J. J. De Smet, *ibid.* En Dupaix zal ook wel zóó de verdeling hebben gedaan. Of de Middelburgsche religieuzen zelf alle vertrokken naar de hun aangewezen abdijen, valt te betwijfelen, zooals nog verder zal blijken. Ze bleven overigens niet bestendig in dezelfde abdij, zooals ook nog verder zal blijken.

16) Zie een bericht van Requesens aan den koning. *Corr. Phil. II, l. c.*, dl. III, bl. 387 nota.

De meesten onder hen vonden een regelmatige bezigheid, en gewenden zich blijkbaar gauw aan het nieuwe arbeidsmidden. Gedurende de eerste jaren althans.

Doch, toen even later de Nederlandsche opstand tegen Spanje tot een gewapende opstand uitgroeide, toen haast alle abdijen hun regelmatig leven binnen de kloostermuren moesten stopzetten, en bijna allen op wegen van volledige ballingschap moesten opgaan : toen werd voor de vroegere ballingen uit Middelburg de toestand vaak zeer onprettig. En, wanneer na tal van jaren de andere abdijen hun arm nieuw leven zullen kunnen herbeginnen, zal voor de Middelburgers de toestand dubbel onprettig worden.

Laten we hen, zoo goed het gaat ¹⁾, even volgen op de verschillende wegen van hun doolage.

Met den dood van bisschop van der Burch was de bisschoppelijke zetel van Middelburg alsmede de abtelijke zetel beschikbaar geworden. Jan van Stryen, een Zeeuw, magister artium, licentiaat in de godgeleerdheid, werd door den koning tot bisschop benoemd. Eerst op 15 Augustus 1581 kon hij te Namen tot bisschop worden gewijd.

Bisschop Stryen heeft nooit zijn bisschoppelijken zetel kunnen bezetten. Onmiddellijk na de inname van Middelburg, ging hij zich te Breda vestigen ²⁾. In 1577, toen de rebellie nog in vollen gang was, vinden we hem te Keulen ³⁾. Later werd hij Praeses van het Collegium Regium, seminarie voor priesters, te Leuven ⁴⁾. Tevoren had hij, uit naam van den koning de abdij van Vlierbeek als administrator bestuurd, omdat de prelaat partijganger was der rebellen ⁵⁾. In de partij der koningsgezinden speelde hij overigens al deze jaren een vooraanstaande rol. Ook in de Premonstratenzer orde kwam hij meermaals tusschenbeide, vn. om op te treden tegen rebelschgezinde prelaten. Hij overleed te Leuven, 8 Juli 1594, en werd in het hoogkoor van Sint-Kwintenskerk begraven.

1) Zoo goed het gaat. Want het is niet doenbaar alle religieuzen van Middelburg te volgen. Over sommige onder hen is haast geen notitie te vinden.

2) Aldus Matthaeus van Iersel in een akt van ca. 1620, uitg. *Acta Sanctorum*, tom. I Junii, col. 980.

3) Samen met bisschop Lindanus van Rroermond. Hij onderteekent een akt van 28 Maart 1577 als « electus Middelburgensis ». Uitg. J. C. Diercxsens, *Antverpia Christo nascens en crescens* dl. V, bl. 254-256. Antwerpen, 1773.

4) F. X. De Ram, *Notice sur la situation... des établissemens acadêm. de Louvain*, in AHEB, jg. I, 1864, bl. 150 en 162.

5) E. Reusens, *Documents relatifs à l'histoire de l'Université de Louvain* in AHEB, jg. XVIII, 1882, bl. 420 vlgg.

Zoover het ons bekend is, had Stryen met de verspreide religieuzen van Middelburg niet veel uitstaans. Zelf beschikte hij niet over de inkomsten van zijn bisschoppelijke goederen. De religieuzen konden dus bij hem niet terecht komen wanneer ze om onderstand moesten zoeken. Slechts uiterst zelden vindt men vermelding van een tussenkomst van Stryen ten voordeele der Middelburgers. Stryen oordeelde hun toestand niet ongunstig. Ze waren immers alle in veilige abdijen ondergebracht of hadden tenminste gelegenheid gehad daar een toevlucht te vinden. Waarom moest, hij dan, doodarme mensch, zich om hun lot onrustig maken?

In de Sint-Michielsabdij te Antwerpen waren zoodan Prior van Schoonhoven en proost Lambert Scillinck ondergebracht. De prelaat van Sint Michiels, Willem Greve, deed beiden onderbrengen in het prelaatshuis en liet hen steeds aan de prelaats tafel aanzitten. Beiden waren in 1574 51 jaar oud. De eerste schijnt niet lang meer te hebben geleefd ⁶⁾. Scillinck evenwel zou ook in Sint Michiels zijn rol spelen.

Men weet uit vroeger in dit tijdschrift verschenen studies dat de Sint Michielsabdij gaandeweg met de partij der rebellen ging meedoen. Prelaat Greve ging in dezen vooraan, en haast alle religieuzen uit het konvent deelden zijn opinie. Scillinck evenwel bleef trouw aan zijn vroegere spaanschgezinde gevoelens. Na de Spaansche Furie (1576), toen de Spaansche aanvoerder Roda in Sint Michiels als Spaanschgezinden administrator Dionys Feyten tegen prelaat Greve, had geïmponeerd, sloot Scillinck verbond met den administrator en koos resoluut partij tegen den prelaat. Toen deze na den aftocht der Spanjaards te Antwerpen terugkeerde (Maart 1577) bleef Scillinck, samen met Feyten, aan de tafel van den prelaat aanzitten ⁷⁾.

De gebeurtenissen volgden inmiddels hun normalen gang. Na de vlucht van don Juan naar Namen, vlamde de antispaanschgezindheid te Antwerpen hevig op. Samen met Feyten, werd Scillinck bij den gouverneur van Antwerpen aangeklaagd als « muytmaeker ende don Jannist », en werd aangedrongen op zijn onmiddellijke verbanning buiten de stad. Op dit rekwest werd voorloopig nog niet ingegaan; doch, na een hoogoplopenden politieken twist, verzocht prelaat Greve Scillinck en Feyten voortaan niet meer aan zijn tafel te verschijnen.

Enkele maanden later evenwel, bij het nieuwe offensief van don

6) E. Valvekens, *De Sint-Michielsabdij*, in *Anal. Praem.*, jg. II, 1926, bl. 278.

7) *Ibid.*, bl. 290 vlgg.

Juan, werden ze beiden uit de stad verbannen. Op 27 Februari 1578 kregen ze aanzegging dat ze de stad zouden moeten verlaten. En op 1 Maart werden ze door een korps van zestien soldaten uit de stad geleid tot in de buurt van Brasschaat. Men liet ze daar aan hun lot over ⁸⁾.

Scillinck trok naar Leuven en ging er bij bisschop Stryen wonen ⁹⁾. Samen met den eveneens verbannen en te Leuven verblijvenden Feyten, bleef hij jarenlang werken tegen den nog steeds rebel-schen prelaat van Sint-Michiels, Greve. Hoewel niet bij Sint-Michiels door professie ingelijfd, en bijgevolg volstrekt ongemachtigd om zich met innerlijke aangelegenheden der abdij in te laten, nam Scillinck deel aan een in 1581 gehouden « verkiezing » van een administrator. Deze verkiezing, men weet het, lokte verbitterde reklamaties uit en was zoowat het uitgangspunt van talrijke moeilijkheden, die de Sint Michielsabdij jarenlang zou moeten doorworstelen ¹⁰⁾.

Later hoort men niets meer over Scillinck. Hij overleed vermoedelijk voor 27 September 1585 ¹¹⁾. En zèker was hij gestorven voor 16 Oktober 1595 ¹²⁾.

Naast Schoonhoven en Scillinck, was nog een derde oud-Middelburger in Sint Michiels te vinden, nl. Jan van Floreffé. Deze was echter naar de Sint Michielsabdij als gewoon religieus overgegaan en had er onder prelaat Greve, met toestemming van het konvent, professie afgelegd ¹³⁾. Van dezen datum af moet hij dan als gewoon

8) *Ibid.*, bl. 340 vlgg. en 348.

9) Aldus getuigt Stryen zelf in een akt van 1 Februari 1581. Alg. Rijksarchief te Brussel, Fonds Enquêtes ecclésiastiques, Papiers d'Etat et de l'Audience, reg. 910, fol. 7 ro en 10 vo.

10) E. Valvekens, *De Zuid-Nederlandsche Norbertijner Abdijen en de Opstand tegen Spanje*, bl. 150-153. Leuven, 1929.

11) Men kan het met eenige waarschijnlijkheid afleiden uit het feit dat men zijn naam niet ontmoet bij de prelaatsverkiezing van Sint-Michiels op dezen datum. Niet omdat men hem niet als kiezer ontmoet, want hij had geen kiesrecht. Doch omdat Feyten, die zijn stem weigerde te geven aan een religieus van Sint-Michiels, kiest voor prelaat Vlierden van Park. Had Scillinck nog geleefd, dan had Feyten zijn stem wel aan dezen gegeven. Zie E. Valvekens, *ibid.*, bl. 245.

12) Op 16 Oktober 1595 spreekt prelaat Vlierden van Park over « heer Lambrecht Schellinck saligher, proost in synen leven der abdye van Middelborch ». W. Hoevenaars, *l. c.*, blz. 19.

13) Hij was eerst geprofest te Middelburg. Zie getuigenissen van Stryen in Alg. Rijksarchief Brussel, *l. c.*, fol. 309 ro, en van Floreffé zelf : *ibid.*, fol. 311 vo. In de lijst der middelburgsche religieuzen van 1558-1559 staat hij als « priester »; in de lijst van 1561 als circator. G. Van Den Elsen, *l. c.*, bl. 3. Later legde hij professie

religieus van Sint Michiels worden aanzien. Hij werd later supprior in Sint Michiels ¹⁴). Hij overleed in 1594.

In de abdij van Park waren Wouter van Wyck en Martinus Arnoldi van Westkapel opgenomen.

Arnoldi werd door den prelaat van Park aangesteld tot kapelaan te Haacht. Hij overleed er op 5 December 1580 ¹⁵).

Over Wouter van Wyck hebben we geen inlichtingen kunnen vinden.

P. Byl, die reeds voor de belegering van Middelburg naar de abdij van Ninove was gezonden, komt ook verder niet meer voor in de documenten, die we tot onze beschikking hadden. In de lijst der overlevenden van 1595, is zijn naam, evenmin als de naam van Wouter van Wyck, niet meer te vinden.

In dit geval is ook nog Lambertus Hamael, die in 1574 voor Grimbergen werd bestemd.

Jan de Hase werd in 1574 te Tongerlo opgenomen. In 1595 vinden we hem terug als pastoor te 's Gravenwesel, in de buurt van Antwerpen ¹⁶). Hij was dan blijkbaar overgegaan naar de abdij van Sint Michiels, waar de nieuwe prelaat Feyten, wegens gebrek aan personeel, verschillende priesters uit andere abdijen had laten overkomen. Hase bleef jarenlang als pastoor te 's Gravenwesel werkzaam. Hij overleed er, naar allen waarschijnlijkheid, rond het jaar 1670 ¹⁷).

Andreas Van Herck, die in de lijst van 1574 als diaken staat vermeld, werd bestemd voor de abdij van Veurne. Later werd hij jaren-

af in Sint-Michiels. Getuigenissen van Stryen : *ibid.*, fol. 309 ro, en van Floreffe zelf : fol. 311 vo. Zijn benoeming tot supprior in Sint-Michiels staat *ibid.*

14) Het Obituarium S. Michaelis vermeldt hem als « R. D. Joannes a Floreffia, Canonicus Middelburgensis et hic Supprior » op 21 September 1594 en 7 December 1594. Uitg. P. Genard, bl. 154 en 160.

15) Zie W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 26; R. Van Waefelghem, *Le Nécrologe de l'abbaye du Parc*, bl. 479-480. Te noteeren dat Westkapel nooit werd geïncorporeerd bij de abdij van Park.

16) Lijst van 1595 bij W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 25. In een kerkelijk verslag van ca. 1600 staat « Sgravenwesel. Pastor dominus et frater Joannes Hasius, religiosus Middelburgensis ordinis Praemonstratensis ». C. B. De Ridder, *Organisation du diocèse d'Anvers sous l'épiscopat de Sonnius in Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*, jg. III, 1866, bl. 51.

17) In 1603 vindt men Hase nog als pastoor te 's Gravenwesel. W. Hoevenaars, *De abdij Mariënweerd*, bl. 265. Zijn naam ontbreekt onder de overlevende Middelburgsche religieuzen van 12 November 1609. Zie Bijlagen nr. 9. Het Obituarium S. Michaelis uitg. P. Genard, bl. 139 vermeldt niettemin als zijn sterfdag 8 Maart 1610 : « R. D. Joes de Haese, ex abbatia Middelburgensi, pastor in 's Gravenwesel ».

lang onder de religieuzen van Park onderhouden ¹⁸⁾. Zijn naam is niet meer te vinden onder de overlevenden van 1595.

Jan van Leuven werd in 1574 bestemd voor de abdij van Grimbergen. In 1595 vinden we hem terug. Hij verblijft dan te Grimde bij Tienen, in een parochie, die van de abdij van Heilisseem afhing.

Pieter Malcot was reeds voor het beleg van Middelburg naar de abdij van Ninove gezonden. In 1573 was hij student aan de universiteit te Leuven : hij verbleef toen blijkbaar aan het Premonstratenzer College, dat zoopas te Leuven was opgericht ¹⁹⁾.

Tijdens de jaren der rebellie moet Malcot de Nederlanden verlaten hebben, en heeft hij alvast een reis naar Spanje ondernomen. Hij kwam alstoen ook in de abdij van Prémontré ²⁰⁾. Na de jaren der rebellie werd Malcot, die intusschen doctor in de godgeleerdheid was geworden, op bevel van koning Filips II geplaatst in de abdij van Sint Michiels te Antwerpen. De koning schonk hem bovendien, voor zijn onderhoud, een pensioen van driehonderd livres op de abdij van Sint Winnoksbergen in Vlaanderen ²¹⁾. Later heeft Malcot nog een reis naar Spanje ondernomen, waar hij, circa 1595, een en ander deed bij de Spaansche Premonstratenzers ²²⁾. Hij werd later prior in Sint Michiels en professor van godgeleerdheid. Rond 1600 zullen we hem nog terugvinden.

Joost Minne werd voor abdij van Drongen bestemd. Jarenlang woonde hij onder de religieuzen dezer abdij ²³⁾. In 1595 zullen we hem te Drongen terugvinden.

18) Prelaat Masius van Park noteert in 1585 : « fr. Andreas ab Herck... aliquamdiu apud confratres nostros fuit intertentus nempe fere per 8 annos, scil. adhuc vivente R. D. Loots » (die overleed 12 Januari 1583). Zie W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 27.

19) J. J. De Smet, *l. c.*, bl. 728. Men bewaart te Park een blad waarop de opgave van een theologische discussie staat, die Malcot te Leuven in 1573 heeft gehouden. « Quaestio theologica An sit in Angelo amor seu dilectio naturalis ». Onderteekend Petrus Malcot, Lovaniensis, Abbatia Middelburgen. Religiosus. Zie L. Goovaerts, *Ecrivains, savants et artistes de l'Ordre de Prémontré*, dl. III, bl. 158. Brussel, 1900.

20) In een brief, 10 Augustus 1581, door den spaanschen Provinciaal Calderon geschreven aan abt-generaal Despruets te Prémontré, zegt hij : « epistola nulla ex meis ad vos pervenit cum non tantum tabellario publico, sed et fratri Petro Malcotio nonnullas tradiderim emittendas... ». Uitg. J. Lepaige, *Bibliotheca Praem. Ordinis*, bl. 970. Parijs 1634.

21) De koning van Spanje stuurt 3 September 1595 uit het Escuriaal een brief aan den gouverneur Fuentes, waarin hij dezen Petrus Maelcot zeer aanbeveelt en verzoekt te zorgen dat het hem toegezegde jaargeld uit de Benediktijner abdij Winnoksbergen in Vlaanderen worde uitbetaald. Uitg. W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 17-18.

22) *Ibid.*

23) In 1588 en 1589. *Chronicon Trunchiniense*, *l. c.*, bl. 673.

Jan van Naelwyck, die in 1574 kapelaan was te Vlissingen en bestemd werd voor Vicoigne, zullen we in 1595 ook onder de overlevenden ontmoeten.

Jan Wouters van Oubrouck werd opgenomen te Floreffe. Hij werd als pastoor geplaatst in een der parochies die van Floreffe afhingen, Overpelt. Als dusdanig zullen we hem in 1595 terugvinden.

Naast dezen ontmoeten we een Middelburgsch religieus, die in 1574 niet met de anderen uit de ingenomen stad werd overgebracht naar Antwerpen. Hij heet Jan Schilperoert, en moet wellicht gezocht worden onder de jongere Middelburgers, die voor het beleg der stad naar Zuid-Nederland werden gezonden om er verder te gaan studeeren. Wat hiervan ook weze, Schilperoert lijkt later in de Sint Michielsabdij te Antwerpen te zijn opgenomen ²⁴). Werd hij misschien door nieuwe professie bij deze abdij ingelijfd? Zijn naam staat althans niet onder de Middelburgsche overlevenden in 1595; en anderzijds is het zeker dat hij rondom 1600 nog pastoor was op een parochie van Sint Michiels, Neerockerseel ²⁵). Hij overleed als dusdanig voor 1605 ²⁶).

Jan Scutteput werd opgenomen te Floreffe en nadien benoemd tot pastoor van Helmond. We zullen hem in deze hoedanigheid in 1595 ontmoeten.

Gaspar della Torre (— een lid der adellijke familie, die later beroemd werd als Tassis della Torre, in de Nederlanden von Thurn und Taxis —) was in 1574, nog slechts subdiaken, bestemd voor de abdij van Veurne. Alles laat echter veronderstellen dat hij naar de abdij van Park ging. Hij verbleef er ongeveer acht jaar, van 1574 tot 1582 en maakte zich een tijd verdienstelijk als hulpproost der norbertijner nonnen van Gempe. Na acht jaar werd hij doodelijk ziek. En, omdat de abdij van Park hem in haar groote armoede moeilijk kon onderhouden, zond de prelaat hem naar bisschop Stryen

24) W. Hoevenaars, *l. c.*, *De Abdij van Mariënweerd*, bl. 266. L. Goovaerts, *o. c.*, dl. III, bl. 200 vermeldt een « quaestio theologica » van Schilperoert gedateerd 13 September 1583. Deze quaestio is ondertekend : « F. Joannes vander Schilperoert. ex Abb. Middelb. Ord. Praemonst. »

25) W. Hoevenaars, *ibid.*

26) Het Necrologium van S. Michiels vermeldt 22 Jan. 1605 den dood van Schilperoert's opvolger te Nederockerseel. — Na Schilperoert's dood lijken moeilijkheden gerezen te zijn. Waarover? Dit is niet nauwkeurig bekend. Vermoedelijk over het bezit van zijn nagelaten goederen. Moesten deze aan Sint-Michiels worden afgestaan of niet? Willem Heyms, die ook van abdij veranderde, schrijft : « Post mortem meam non fiant litigia sicut de Schilperoert Middelburgensi ». Archief abdij Park, XII, 1, nr. 100.

te Leuven, die eigenlijk voor de religieuzen van Middelburg moest instaan ²⁷). We zullen della Torre ook nog later ontmoeten.

Jacob Woert van Hoogstraten werd bestemd voor de abdij van Drongen, en ging er ook werkelijk naartoe ²⁸). We zullen hem later in een dependentie van Drongen terugvinden.

Martinus Goetbloet van Hasselt, die in 1574 supprior was te Middelburg, staat in de lijst van 1574 als bestemd voor de abdij van Vicoigne. Het staat echter vast dat Goetbloet niet naar Vicoigne ging, doch hij trok zich terug bij zijn familie te Peer, in heden-daagsch Limburg, en in de omliggende dorpen ²⁹). Zijn broeder voorzag er in zijn onderhoud. We zullen ook dezen nog later terugvinden.

We komen aldus tot den laatsten overlevenden religieus van Middelburg, den bekendsten, Matthaeus van Iersel. Deze zou na de afschaffing van zijn abdij een bekende rol spelen. En hij zou later prelaat worden van Sint Michielsabdij te Antwerpen. Niet alleen om deze reden, doch ook omdat hij een leidende rol vervulde in de onderhandelingen van ca. 1609, waarover we verder moeten spreken, zullen we over hem wat breeder handelen.

Matthaeus van Iersel of Eersel werd geboren te Eersel, heden-daagsch Noord-Brabant, in 1541 als zoon van Antonius Goris ³⁰). In de abdij van Middelburg had hij den H. Jacobus, martelaar van Gorcum, tot medegezel, en den H. Adrianus, martelaar van Gorcum, tot novitiemeester ³¹). Bij de verdeeling der religieuzen van Middelburg in 1574, werd hij toegewezen aan de abdij van Tongerlo. Hij was alstoen ongeveer 32 jaar oud.

27) Zie een nota van prelaat Masius van Park bij W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 27, alsmede den tekst van een rekwest van della Torre aan den koning van Spanje, 1594, *ibid.*

28) Chron. Trunch., *l. c.*, bl. 658.

29) In November 1609 schrijft « Marten Martensz. gheseyt Goitsbloits » een rekwest, waar we nog verder moeten op terugkomen. Hij zet erin uiteen dat hij Middelburg heeft moeten verlaten; dat hij zich sindsdien altijd heeft opgehouden « tot Peer ende andere plaetsen indt landt van Luyck » bij zijn broeder, die hem onderhield. Zie verder Bijlagen, nrs. 10 en 11, die beide hetzelfde zeggen.

30) P. D. Kuyl, *Gheel vermaerd door den eeredienst der H. Dimphna*, bl. 367. Antwerpen, 1863; L. H. C. Schutjes, *Kerkelijke Geschiedenis van het Bisdom 's Hertogenbosch*, dl. III, bl. 538. 's Bosch, 1874; A. De Ridder, in AHEB, jg. I. 1864, bl. 105. Men noemt van Iersel soms ook « Matthaeus Goris » of « Gorissen », naar zijn vader. Aldus P. J. Goetschalckx, *Hoogstraten in Bijdragen*, jg. VII, 1908, bl. 541 en 453; en in *Baarle-Hertog*, *ibid.*, jg. VII, 1908, bl. 627.

31) Schutjes, *o. c.*, III, bl. 539.

In de volle rebellie, 1578, vinden we van Iersel als waarnemend pastoor te Zammel-bij-Geel ³²⁾. In deze onrustige jaren kon hij het er blijkbaar niet goed uithouden. We vinden hem dan in 1583 terug te Hilvarenbeek, vanwaar hij een declaratie dateert betreffend het te Tongerlo gerezen geschil tusschen prelaat Veltacker en pastoor Vekemans ³³⁾. Nadien werd hij pastoor te Alphen, in een parochie van Tongerlo ³⁴⁾ of tenminste beneficiaat van een paar altaren te Alphen ³⁵⁾. Hij werd later waarschijnlijk pastoor te Poppel. Rebelsch oorlogsvolk nam hem in dit dorp gevangen en bracht hem geboeid naar het kasteel van Turnhout, waar hij een tijd in de gevangenis doorbracht ³⁶⁾. Uit het gevang verlost, begaf hij zich naar de Sint Michielsabdij te Antwerpen, waar de nieuwe abt Feyten dringend om religieuzen had gevraagd. Hij legde in Sint Michiels de geloften af, en behoorde van sedertdien tot de religieuzen van deze abdij ³⁷⁾.

In de parochies van Sint-Michiels rondom Antwerpen was het leven allesbehalve prettig. Sedert den aftocht van het Spaansche leger in 1579 tot aan de inneming der stad in 1585 was het er voor de priester vrijwel onhoudbaar. Een Calvinistisch predikant was zelfs te Deurne werkzaam. Gedurende het beleg der stad waren alle dorpen rondom verwoest geworden. De kerk van Deurne en de kapel van Borgerhout waren totaal afgebrand. Nog in 1592 waagde zich niemand ongewapend buiten de stad, uit vrees voor de wolven. In 1593 telden Deurne en Borgerhout samen vijf huizen. Er waren geen

32) Schutjes, o. c., III, bl. 539 en V, bl. 991. In 1727 bezat men in de kerk van Zammel nog zilveren ampullen van van Iersel.

33) J. J. Dodt, o. c., II, bl. 135. Iersel is « tegenwoirdelyck wonende binnen den dorpe van Hilvarenbeek »... Veltacker heeft hem te Tongerlo steeds geschonken « goede alimentatie ende eerlyck onderhoudt gelyck hy oock hem tegenwoirdelyck is doende tot Hilvarenbeek ». Gedateerd 20 April 1583 en onderteekend « religieus der abdyen van Middelborch ».

34) R. Posto, *Bijdragen tot de geschiedenis der voormalige parochiekerk van Alphen*, bl. 51. Baarle, z. j.

35) G. L. A. Juten, *Het Dekanaat Breda in Bijdragen*, jg. IX, 1910, bl. 450 noteert dat de landdeken van Breda in 1594 te Alphen ontmoet : « Altare sanctorum Anthonii et Cornelii cujus rector est dominus Franciscus Wiggers, Diestensis canonicus, absens; deservitur per d. Matheum ab Yerssel. — Altare sancte Crucis, cujus rector est dominus Gulielmus Laerhoven, canonicus Buscoducensis, absens; deservitur per d. Matheum ab Yerssel. »

36) Schutjes, III, bl. 539. Te noteeren dat het Liber Memorialis van Tongerlo Iersel niet vermeldt onder de pastoors van Poppel.

37) «... sub ampl. dno Dionysio Feyten, post specialis obedientiae renovationem... » Necrologium van Sint-Michiels, uitg. Genard, bl. 148.

driehonderd mensen, die hier of daar in afgebrande woningen schuilden. Vóór de troebelen waren er 2000 communicanten ³⁸⁾.

Sedert den dood van Laureins Back, der abdij van Sint-Michiels, was men te Deurne zonder priester gebleven. Af en toe werd wel even de zielzorg uitgeoefend; doch de plaats bleef onbezet. In 1595 kwam Matthaus van Iersel zich voorloopig te Deurne als pastoor vestigen. De lijst van 1595 vermeldt hem dan ook als verblijvend « in Doorne prope Antverpium » ³⁹⁾. Toen van Iersel in 1597 Deurne verliet, waren aldaar 279 communicanten : wegens de ondragelijke krijgslasten en uitbuitingen groeide de bevolking niet aan ⁴⁰⁾.

In 1597 werd van Iersel benoemd tot pastoor te Minderhout bij Hoogstraten ⁴¹⁾. Talrijke jaren bleef hij de zielzorg van deze parochie waarnemen. Gedurende enkele maanden (— dit moet in 1603-1604 geschied zijn —) nam hij ook de zielzorg der parochie Hoogstraten op zich ⁴²⁾.

Op 15 Augustus 1605 stierf Mathias van der Goes, religieus van Sint-Michiels en pastoor te Meir alsmede landdeken van Breda. Nog hetzelfde jaar volgde Iersel als landdeken van Breda op ⁴³⁾.

Haast onmiddellijk na zijn benoeming, in den winter van 1605 en den zomer van 1606, ondernam Iersel een dekanaal bezoek aan de parochiën van zijn dekanaat ⁴⁴⁾. Aldus bezocht hij Meir op 8 December 1605; Gilzen op 6 November; Loenhout op 29 December; Vlimmeren gedurende den Vasten 1606; Oosterhout, Ryen, Ter Heyden en Dongen op 6 April; Baerle en Ulicoten op 7 Mei; Zondereygen op 1 Juni; Meerle op 11 Mei; Rukven, Sant-ter-Berghen, Oudenbosch, Hoeven, Etten op 16 en 17 Mei; Ravels op 23 Mei en Bavel op 16 April. Over den toestand van dit dekanaat onder

38) J. B. Stockmans, *Deurne en Borgerhout*, bl. 285-300. Brecht, 1896.

39) Lijst bij W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 25. Zie verder J. B. Stockmans, *o. c.*, bl. 300; Schutjes, *o. c.*, III, bl. 539.

40) J. B. Stockmans, *o. c.*, bl. 301.

41) Schutjes, *o. c.*, III, bl. 539.

42) Schutjes, *ibid.* en A. De Ridder, AHEB, jg. I, 1864, bl. 105 zeggen het uitdrukkelijk. Iersel komt echter niet voor onder de lijst der pastoors van Hoogstraten. Doch tusschen den dood van pastoor Franssen (14 November 1603) en de benoeming van pastoor Willem Engels (Mei 1604) zal hij de zielzorg van Hoogstraten op zich hebben genomen. Goetschalckx, *Hoogstraten, l. c.*, bl. 353-354.

43) Goetschalckx, *ibid.*, bl. 451.

44) Het verslag werd uitgegeven door L. Juten, *l. c.*, bl. 283-301. Titel : *Visitationes ecclesiarum in districtu Bredano ab anno Domini millesimo sexcentesimo sexto, sumpto initio in Decembri ejusdem anni* ». Dit moet echter 1605 zijn.

van Iersel is het verslag van belang, dat bisschop Miraeus van Antwerpen in 1607 aan Paus Paulus V overmaakte. De bisschop schrijft dat in het landdekanaat Breda de stad Hoogstraten ligt met tal van belangrijke dorpen van ruim 2000 tot 3000 inwoners. Enkele dorpen hebben geen pastoor omdat hun kerken verwoest zijn en ze overigens voortdurend aan kettersche invallen blootstaan. In deze dorpen verlangt de bisschop « doctissimos parochos ob continuas concertationes, quas habent cum haereticis » ⁴⁵).

Bij de tweede verdeeling van het bisdom Antwerpen in dekenijen kwam de dekenij Hoogstraten tot stand in 1611 of 1612. Twaalf parochiën werden ontleend aan de oude dekenij Breda, zes aan die van Hoogstraten en vier aan die van Bergen-op-Zoom. Van Iersel werd eerste deken van Hoogstraten. Hij bleef dit echter slechts korten tijd, daar hij reeds in Mei 1614 benoemd werd tot abt van Sint-Michiels ⁴⁶).

van Iersel was 72 jaar toen hij abt werd. Nog ruim dertien jaar bleef hij de abdij van Sint-Michiels als abt besturen. Hij overleed den 15 Juli 1627, alom bekend als een streng en deugdzaam man ⁴⁷).

Rubens schilderde zijn portret : een prachtig en beroemd stuk, dat thans bewaard wordt in het Koninklijk Museum te Kopenhagen.

3. De overblijvende Abdijgoederen van Middelburg.

Toen de abdij van Middelburg in 1574 werd opgeheven, werden ook alle abdijgoederen, die onder de macht der rebellen stonden, afgenomen. De abdij behield evenwel nog enkele goederen in Brabant, althans buiten Zeeland, en de opbrengst moest den religieuzen, tenminste in principe, ten goede komen. Praktisch vonden de verspreide religieuzen hiervan weinig baat. De rebellie en de langdurige oorlog verhinderden het normaal bebouwen van landerijen en het uitbetalen van renten. De rentmeester, die over deze goederen was aangesteld, scheen bovendien weinig betrouwbaar ¹).

45) C. B. De Ridder, *Rapport adressé au Souverain Pontife Paul V par Jean le Mire, évêque d'Anvers, sur l'état de son diocèse en 1607* uitg. AHEB, jg. IX, 1872, bl. 474-475.

46) Goetschalckx, l. c., bl. 453.

47) Bisschop Malderus van Antwerpen schrijft over hem in zijn verslag aan Paus Paulus V, in 1615 : « Abbas modernus singularis modestiae et pietatis exemplum tam suis quam universo populo praebet ». Uitg. AHEB, jg. I, 1864, bl. 105.

1) Zie Bijlagen 2, 3, 4 en 13.

Wanneer men bepaald zoekt naar de abdijgoederen, die de religieuzen der abdij van Middelburg na hun uitdrijving nog bezaten, vindt men het volgende vijftal : 1. de Monnikenhoeve, welke jaarlijks 84 gld. opbracht; 2. een tweede hoeve, met een opbrengst van 101 gld.; 3. De landerijen te Wyck met 200 gld.; 4. de rente Canroye, met 42 gld.; 5. een andere rente te Antwerpen, met 66 gld. opbrengst. De rente van 42 gld. te Antwerpen was aangekocht te Antwerpen, niet lang na 1574 ²⁾). Bij beschikking van bisschop Stryen zou evenwel deze rente voor levensduur worden gelaten aan mej. Canroye. Na dezer dood zou die rente overgaan op Stryen's nichten Maria en Magdalena Floris, eveneens voor levensduur; en na den dood van deze beiden zou ze terugkomen aan de abdij van Middelburg ³⁾). De rente van 66 gld. te Antwerpen was eveneens aangekocht geworden; doch bisschop Stryen had deze ook bij testament afgestaan aan zijn nichten Maria en Magdalena Floris, voor levensduur, met voorbehoud ze aan de abdij terug te geven ⁴⁾).

Jan van Stryen had over alle abdijgoederen tot rentmeester Steven van Wyck aangesteld ⁵⁾). Deze beheerde dan blijkbaar de goederen, onder toezicht van den bisschop.

In den loop van 1594 werd Stryen ziek, en hij maakte zijn testament. Het eigenlijke testament werd opgemaakt 18 Juni 1594; doch op 6 Juli bracht hij er enkele veranderingen aan toe, met het doel iets te legeeren aan familieleden. Zooals we zegden stond hij de beide renten af. Of hij al het overige aan de abdij overmaakte, kan niet worden nagegaan, daar de tekst van het eigenlijke testament van Juni niet te vinden is ⁶⁾). Stryen overleed den 8 Juli 1594.

Den 16 Juli werden, door koninklijke brieven, prelaat Vlierden van Park en Dominicus Reineri, nieuwbenoemd president van het Seminarium Regium, gemachtigd inventaris op te maken van de roerende goederen, die Stryen in het Seminarium Regium had nagelaten. Het inventaris werd opgemaakt voor notaris, op 12 Augustus 1594. Na inventaris werden de verschillende voorwerpen in een kist gesloten en verzegeld, en voorloopig in het Seminarie gelaten.

Maar intusschen had Gaspar della Torre, een der overlevende religieuzen van Middelburg, een rekwest naar den koning gestuurd om

2) W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 7, nota.

3) *Ibid.*, bl. 6 en 16.

4) *Ibid.*, bl. 8.

5) *Ibid.*, bl. 5.

6) *Ibid.*, bl. 7.

te betoogen dat iemand zou moeten aangesteld worden tot algemeen administrator der goederen van de abdij van Middelburg; dat het best zou zijn een eigen religieus der abdij te nemen omdat deze beter zorg voor roerende en onroerende goederen zal dragen. Hij durft dan zichzelf voor deze functie aanbieden en verzoekt den koning hem hiertoe open brieven te willen sturen.

De koning benoemde echter prelaat Vlierden tot administrator. Deze werd dan gelast de roerende goederen in bewaring te nemen en voor het beheer de onroerende te zorgen. Op 16 November 1594 verklaart Vlierden de roerende goederen in bewaring te hebben genomen ⁷⁾.

Vlierden, die in zijn eigen abdij van Park en in de gansche aan hem toevertrouwde circarie een zeer knap administrator was, vatte zijn nieuwe taak met allen ernst op.

Eerst wilde hij uitkijken naar het aantal en den staat van de nog overlevende religieuzen van Middelburg. Zoo vond hij dat er nog elf in leven waren : Martinus Goetbloet, resideerend te Meeuwen bij Peer; Jan Wouters van Oubrouck, pastoor te Overpelt; Jan Scutteput, pastoor te Helmond; Jan de Hase, pastoor te 's Gravenwesel; Gaspar della Torre; Jacobus Woert van Hoogstraten, verblijvend te Selzaete in Vlaanderen; Jan van Leuven, die te Grimde bij Tienen woonde; Petrus Maelcot; Jan Eykenduynen, die ergens in Holland zat; Matthaeus van Iersel, waarnemend pastoor te Deurne; Judocus Minne, te Drongen ⁸⁾.

Onmiddellijk daarna onderzocht Vlierden den toestand der abdijgoederen van Middelburg. Steven van Wyck, de rentmeester, werd allereerst ter verantwoording geroepen ⁹⁾. Daarna werd het testa-

7) De verschillende stukken : *ibid.*, bl. 9-12. Het inventaris bevat 27 nummers. Inhoud zijn « juweelen, munimenten ende pampieren ». Al deze stukken bleven in de abdij van Park tot 20 September 1600.

(8) Lijst uit 1595 *ibid.*, bl. 25. — Bij Gaspar della Torre staats niets bijgevoegd. Uit andere bronnen blijkt dat hij van 1594 tot 1601 pastoor was te Wemmel, in de parochie waar de nieuwe prelaat van Grimbergen, Philips van Raubergen, pastoor was geweest. J. Goetschalckx, *Album Pastorum*, I, bl. 162 en 175. Dit blijkt verder uit een nota, 13 Febr. 1594, me overgemaakt door mijn confrater D. Delestré van Grimbergen, waarvoor besten dank. Als pastoor van Wemmel komt della Torre ook voor op 25 Augustus 1595. Zie Bijlage nr 1. In de patent van den koning aan den prelaat van Park, 25 Augustus 1594, staat della Torre als « resident presentement sur sa cure de Quarebbe vers Louvain... » W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 13. Is dat misschien Erps-Kwerbs? Misschien heeft della Torre daar gewoond voor hij naar Wemmel ging?

9) *Ibid.*, bl. 6.

ment van bisschop Stryen onderzocht. Stryen's beide legaten ten voordeele van mej. Canroye en ten voordeele zijner nichten, werden ongeldig verklaard en de inkomst der renten werd ten voordeele der abdij van Middelburg teruggeëischt. De zaak werd tenslotte aldus beslist dat Canroye de helft zou ontvangen, mits te verklaren dat de rente rechtens aan de abdij toekwam. Wat evenwel de rente van 66 gld. betreft, Vlierden eischte ze gansch voor de abdij op en inde ook de gelden gedurende drie jaar. Toen echter de erfgenamen met een proces dreigden, transigeerde prelaat Drusius van Park 1 September 1607 in dezen zin, dat ook de erfgenamen Floris de helft zouden hebben. Drusius schonk hun dan de helft van drie jaren inkomsten : 99 gld. En zoo kreeg dan de zaak haar beslag ¹⁰⁾.

Vanaf het jaar 1595 vindt men prelaat Vlierden regelmatig bezig met het beheer der abdijgoederen van Middelburg.

Op 3 Januari van dat jaar verpacht hij te Park aan Jan Splinter van Voorn, voor een duur van negen jaar, tegen 200 gld. jaarlijks, « zeker landen int geweste van Heusden, ende namentlycke int dorp van Wyck ende lande van Altena geleghen, toecomende het godshuys Onzer L. V. van Middelborch » ¹¹⁾.

Bij nazicht van de vroeger gepasseerde huurcontracten, bleek dat de Monnikshoeve, gelegen in het Westerland onder Steenberg, op in Maart 1594 voor veertien jaar was verhuurd aan Cornelis Quirynssen tegen veertien pond Vlaamsch per jaar ¹²⁾. De tweede hoeve, gelegen in het westkwartier van Steenberg, was in 1592 voor zes jaar verhuurd aan Jan Barthels Tuchaes, tegen 101 gld. per jaar ¹³⁾.

Om evenwel over de gansche zaak een algemeen overzicht te hebben belegde Vlierden in de abdij van Park een samenkomst, waaraan, buiten hemzelf, twee religieuzen van Middelburg deelnamen, m.n. Gaspar della Torre en Matthaeus van Iersel, alsmede de rentmeester Steven van Wyck. Met toestemming van genoemde beide religieuzen stelde Vlierden Steven van Wyck aan tot algemeen vertegenwoordiger der abdij van Middelburg in de streek van Steenberg, tot ontvanger der abdij-inkomsten aldaar, tot opzichter der abdijgoederen te Wyck onder Heusden. Tevens werd van Wyck bevestigd in zijn ambt van schout « onder condicien van die goeden des goidshuys aldaer ghelegghen... gade te slaen » ¹⁴⁾.

Een paar maanden later, 16 Oktober 1596, machtigde Vlierden

10) *Ibid.*, bl. 8-9. Zie verder Bijlage nr. 1.

11) Akt *ibid.*, bl. 14-15.

13) *Ibid.*, bl. 5.

14) *Ibid.*, bl. 6.

Gaspar della Torre om een geschil te vervolgen, reeds onder Scil-
linck ontstaan betreffende bepaalde goederen der abdij ¹⁵⁾.

Jaren waren inmiddels reeds verlopen sedert den dood van bis-
schop Stryen. En pas nu besloot de koning tot benoeming van een
opvolger. Zijn keuze viel op Karel Philip de Rodoan. Van een adel-
lijke lorreinsche familie, was deze eerst kanunnik geweest in O. L.
V. te Verdun; in 1581 proost van Sint-Walburgis te Bergen; daarna
kanunnik, cantor en deken in Sint-Baafs te Gent, en sekulier abt te
Eename. Tot bisschop van Middelburg benoemd, werd hij in 1600
te Aalst tot bisschop gewijd. Er was ondertusschen geen spraak van
mogelijke inbezitname van den bisschoppelijken zetel te Middelburg.
De koning benoemde dan de Rodoan tot bisschop van Brugge, in
Juni 1602. Hij overleed te Eename, den 7 Juli 1616; en werd be-
graven in een prachtig praalgraf in Sint-Donatiaan te Brugge.

Als benoemd bisschop van Middelburg, volgde de Rodoan op in
de jurisdictie van Stryen en kreeg hij het beheer der vroegere abdij
in handen. Ook later, als bisschop van Brugge, bleef hij de juris-
dictie over Middelburg behouden. Tot aan zijn dood bleef hij ad-
ministrator der Middelburgsche abdijgoederen.

Niet lang na zijn benoeming, 24 Maart 1599, vroeg de Rodoan
aan prelaat Vlierden de noodige inlichtingen betreffend den toestand
der overblijvende abdijgoederen. Hij stuurde denzelfden dag naar
Vlierden een nieuwen door hem benoemden administrator der goe-
deren toe ¹⁶⁾, 'n zekeren Cornelis van Elshout.

En hiermede werd de administratie uit de handen van prelaat
Vlierden door bisschop de Rodoan overgenomen. Bij brief van 18
September 1600 machtigde de bisschop den Middelburgschen reli-
gieus, Pieter Malcot, tegen behoorlijke kwijting alle roerende goe-
deren van de vroegere abdij te Park te gaan afhalen. Zooals uit de
kwijting blijkt, werden hem op 20 September al deze goederen ter
hand gesteld ¹⁷⁾.

In de eerstvolgende jaren vindt men niet veel nieuws over de
abdijgoederen. Alle waren voor een nogal lang termijn verhuurd.
Men vindt dan niets anders vermeld dan dat een nieuwe verhuring
wordt aangegaan wanneer, in 1607, het eerst termijn was afgeloop-
pen ¹⁸⁾.

15) *Ibid.*, bl. 18-19.

16) *Ibid.*, bl. 19-20.

17) *Ibid.*, bl. 21-22 en bl. 12.

18) Matthaeus van Iersel en Steven van Wyck werden hiertoe door de Rodoan ge-
machtigd op 12 Juli 1607. Zie *Acta Sanctorum*, tom. I Junii, bl. 979.

4. De Onderhandelingen rond 1609.

Na tientallen jaren oorlog, werd in de Nederlanden alom op vrede geroepen. Noord en Zuid verlangden naar een verademing. De aarts-hertogen verlangden vurig enkele jaren voor zich te hebben om rustig te kunnen arbeiden aan den heropbouw van het totaal vernielde land.

Uit dit wederzijdsch verlangen naar vrede werd het bekend Twaalfjarig Bestand geboren.

De eerste onderhandelingen begonnen in Januari 1607.

Onder de verschillende provincies bleef inmiddels één tegen alle sluiten van vrede gekant : Zeeland. De handel van Zeeland was in de oorlogsjaren sterk aangegroeid.

Tegen de besliste tegenwerking van Zeeland in, werd op 24 April 1607 een wapenstilstand gesloten voor den duur van acht maand. Hij zou beginnen op 4 Mei 1607. Intusschen moesten onderhandelaars aangeduid worden om in Den Haag over een vredestraktaat te gaan onderhandelen.

De wapenstilstand eindigde op 4 Januari 1608, doch hij werd voor onbepaalden tijd verlengd. Op 6 Februari 1608 begonnen de besprekingen in Den Haag.

Men kent het verloop. Op het stuk van godsdienstvrijheid bleek geen akkoord mogelijk. De onderhandelingen werden dan tijdelijk afgebroken. Ze werden hervat in Augustus, doch weer afgebroken.

De conferentie werd dan nog eens hernomen te Antwerpen; en daar werd na lang beraad het Twaalfjarig Bestand besloten, 9 April 1609. Het traktaat bevatte 32 artikelen. Een nieuwe conferentie arbeidde dan nog 'n paar maand aan het commentaar van de artikelen. De declaratie van het Bestand werd definitief onderteevend op 7 Januari 1610.

In al deze onderhandelingen was het gewest, waarin Middelburg lag : Zeeland, eerder weigerig geweest. In 1608 dreigde Zeeland alleen het voorloopig bestand te weigeren en den oorlog voort te zetten. Pas in 1609 bleken de Zeeuwen meer verzoeningsgezind en aanvaardden ze het traktaat.

Niet zoodra was er alom spraak van een komenden vrede, of de kwestie der vroegere geestelijke goederen werd opnieuw onderwerp van velerlei besprekingen. Optimisten voorspelden dat herneming van het kloosterleven in de vroegere abdijen zou mogelijk worden. Ook te Middelburg ? Wie weet of niet een of ander overlevende uit de vroegere abdij deze illusie heeft gekoesterd. Men wist dat de

onderhandelaars van den koning opdracht hadden door bemiddeling van vreemde gezanten godsdienstvrijheid te vragen en, ten minste, « een gedeelte der goederen, eertyds aan Gheestelycke toebehoort hebbende, te vercryghen » ¹⁾.

Doch deze illusie bleef niet lang duren. Voor de afbreking der onderhandelingen in 1608 verklaarden de Vereenigde Provinciën niet te zullen gedoogen « dat er yets tot voordeel der Roomschgesinden wierde bedonghen » ²⁾.

Wanneer dan het traktaat werd gesloten, werd bepaald dat alle onroerende goederen van geestelijke stichtingen zouden blijven in het bezit van de heerschers over de streek. Door deze klause gingen, wat Middelburg betreft, niet alleen de onroerende goederen in Walcheren voorgoed verloren; doch tevens moesten de goederen te Heusden en Steenberghe aan de Vereenigde Provinciën overgaan, ofwel omdat ze goederen van de abdij van Middelburg waren, ofwel omdat ze gelegen waren in het platteland van Brabant, dat aan deze Provinciën moest overgaan. Door toedoen echter van den Franschen gezant hadden de Spanjaards bij geheim verdrag verkregen dat in de platte landen van Brabant, die onder de Staten moesten overgaan, en waar totnogtoe de Roomsche godsdienst in gebruik was geweest, in den godsdienst geen verandering zou geschieden ³⁾.

Reeds vóór de vredesonderhandelingen begonnen, moeten enkele overlevende religieuzen der abdij van Middelburg bij bisschop Rodoan hebben aangedrongen om een behoorlijk levensonderhoud. De meesten onder hen werden bejaarde menschen; en, van de geringe inkomsten der abdijgoederen zal wel niet veel tot bij de religieuzen zijn geraakt. En, niet zoodra waren de vredesbesprekingen begonnen, of enkele religieuzen meenden te mogen hopen dat ze op een levensrente, voortkomend van de vroegere abdijgoederen, mochten rekenen.

Matthaeus van Iersel, die vanuit zijn pastorie te Minderhout een oog hield op den toestand, moet hierover met bisschop de Rodoan hebben gecorrespondeerd. In elk geval, onderaan een zakenbrief, dien de Rodoan den 18 Juni 1608 aan Iersel zond, liet hij doorschemeren dat er wel hoop op een pensioen bestond, als resultaat der begonnen vredesonderhandelingen ⁴⁾.

1) H. Grotius, *Nederlandsche Jaerboeken*, bl. 568. Amsterdam, 1681.

2) *Ibid.*, bl. 573.

3) *Ibid.*, bl. 589 en 590.

4) Zie Bijlage nr. 2.

Een jaar later werd over de zaak verder gecorrespondeerd.

De wapenstilstand was nu gesloten. Over de religieuzen werd er weliswaar niets in bepaald, doch de Rodoan meende gegronde hoop te mogen koesteren over het toekennen van een jaargeld. In een brief van 1 Juni 1609 kon hij aan Iersel berichten dat hij over de zaak reeds in onderhandeling was met de Aartshertogen en dat hij voorzag binnenkort te zullen gelukken. Anderen, vn. dekens en kapittels van 's Hertogenbosch en Bergen-op-Zoom, deden trouwens hetzelfde. Binnenkort hoopte Rodoan de overlevende religieuzen te Brussel te kunnen bijeenroepen om nader over de zaak te praten ⁵⁾).

De overlevenden waren thans nog vijf in getal : Marten Goetbloet, 68 jaar; Jan Gerritsen, 70 jaar; Matthaeus van Iersel, 67 jaar; Joost Minne, 61 jaar; Gaspar della Torre, 64 jaar. Goetbloet en Gerritsen waren beiden ziekelijk en versleten. Geregelden arbeid konden ze geen van beiden meer doen ⁶⁾).

van Iersel verwittigde aanstonds al zijn confraters betreffend de in het vooruitzicht gestelde samenkomst te Brussel en noodigde ze alle uit om te komen. Zijn uitnoodiging was blijkbaar zeer welkom bij de meestal armoedig-levende overblijvenden. Zelfs sukkelende ouderlingen beloofden bij de samenkomst aanwezig te zijn ⁷⁾).

Deze samenkomst ging inmiddels niet door. De gebeurtenissen namen een te snellen loop.

Rodoan had van den ontvanger der bisschoppelijke goederen van Brugge vernomen dat de zaken goed stonden. Met tal van vooraanstaande leden der Vereenigde Provinciën had deze ontvanger gesproken over het onderhoud der vroegere religieuzen van Middelburg; en hij had gemeend te mogen begrijpen dat hun dit ongetwijfeld zou toegestaan worden, indien het bij officiëel rekwest werd gevraagd. Rodoan verzocht dan van Iersel, door brief van 13 Juni, een volledige lijst der overlevende religieuzen te mogen ontvangen. Hij sprak verder de hoop uit dat zijn vrienden uit Zeeland hem goed zouden helpen; en noodigde van Iersel uit onverwijld naar Brugge over te komen ⁸⁾).

van Iersel ontving Rodoan's brief den 27 Juni 1609. Hij vertrok naar Brugge begin Juli; kwam te Brugge aan den 6 Juli en vertrok

5) Bijlage nr. 3.

6) Het geldt hier de lijst van 12 November 1609. Zie Bijlage nr. 9. Enkele weken tevoren was Jan van Oubrouck overleden. Bijlage nr. 4.

7) Bijlage nr. 4.

8) Bijlage nr. 5.

terug den 8 Juli. De reis ging over Antwerpen, Rupelmonde, Dendermonde, Gent en de parochie van Judocus Minne ⁹⁾).

Een paar maanden bleven de zaken inmiddels rusten. Rodoan bleef evenwel niet inactief. En den 7 Oktober 1609 kon hij bij officiëlen brief « aan den Supprior en de andere religieuzen » berichten dat nu misschien het gunstig oogenblik gekomen is. Zoojuist was de Raad der Staten in Den Haag voor de definitieve onderhandelingen samengeroepen. Indien de religieuzen nu twee afgevaardigden naar Den Haag wilden zenden, zou de stap misschien goede gevolgen kunnen hebben. Hij, Rodoan, zou inmiddels over de zaak schrijven naar den gouverneur van Zeeland, den heer van Maldere, een oud-studiemakker. Maldere was wel een beslist onderhandelaar, die de radikale eischen der Zeeuwen met klem verdedigde; doch hij zou misschien bereid zijn zijn vroegeren studiekameraad tegevoet te komen ¹⁰⁾.

En zoo werd dan beslist dat van Iersel en Steven van Wyck een reis naar den Haag zouden ondernemen.

Op 3 November 1609 waren ze te Breda; 5 November te Sint-Geertruidenberg; Dordrecht en Ysselmonde; 6 November te Rotterdam, Delft en Den Haag ¹¹⁾. Ze waren dragers van een speciale aanbeveling van Rodoan, vermoedelijk voor den heer van Maldere, die toen ook in Den Haag was ¹²⁾.

Den volgenden dag hielden Iersel en van Wyck een consultatie met een paar advokaten. Deze viel waarschijnlijk bemoedigend uit. Ze lieten dan een officiëele suppliek opstellen ¹³⁾, en overhandigden deze aan de hooge Vergadering.

Deze suppliek moet vrijwel gunstig aanvaard zijn geworden. Ze werd althans niet van de hand gewezen; doch geantwoord werd dat de beide afgevaardigden beter zouden doen naar Middelburg te gaan en hun suppliek overreiken aan de Staten van Zeeland ¹⁴⁾.

van Iersel en Wyck vertrokken dan den 11 November uit Den Haag naar Delft en Rotterdam. Te Rotterdam wilden ze per schip naar Middelburg varen. van Wyck brak echter den arm door een ongelukkigen val. van Iersel moest hem dat te Rotterdam achterlaten, en vertrok den volgenden dag alleen naar Middelburg. Daar

9) Bijlage nr. 6.

10) Bijlage nr. 7.

11) Betreffend de heen- en weer-reis : Bijlage nr. 8.

12) Bijlage nr. 12.

13) Tekst van deze suppliek : Bijlage nr. 8.

14) Aldus op te maken uit den brief van Goetbloet. Bijlage nr. 12.

aangekomen op 12 November, liet hij dadelijk een rekwest schrijven en liet het bij de Staten van Zeeland overreiken. Bij apostille van 12 November verwierpen dezen echter het verzoek ¹⁵⁾. Het duurde eenwel 'n tijd voor van Iersel het antwoord in handen kreeg. Of wellicht wilde hij nog een paar dagen overblijven om op nieuwe aanvaarding van het rekwest aan te dringen? Echter tevergeefs. Op 16 of 17 November vertrok hij dan uit Middelburg, terug naar zijn pastorie te Minderhout.

Was het verzoek der gezamenlijke religieuzen van de abdij afgewezen, één onder hen, Martinus Goetbloet van Hasselt, hoopte door afzonderlijk optreden althans voor zichzelf een jaargeld bij de Staten van Zeeland te bekomen.

Nog in den loop derzelfde maand stuurde hij een verzoekschrift naar Middelburg. Hij legde er nadruk op dat hij niet meer in zijn onderhoud kon voorzien, dat hij zijn erfgoederen indertijd aan de abdij had afgestaan en daarom meende recht te hebben op eenige vergoeding. Hij verzocht dan uit de inkomsten der abdij een jaargeld te mogen ontvangen, benevens een gepaste vergoeding voor zoovele jaren achterstel. Goetbloet liet het verzoekschrift door zijn neef, Jan Oeyen, naar Middelburg dragen. De Staten van Zeeland beschikten afwijzend, den 25 November 1609 ¹⁶⁾.

Even later hernieuwde Goetbloet zijn aanvraag. Ingeval van een nieuwe weigering, verzocht hij althans om eenige schadeloosstelling voor de hooge en nuttelooze onkosten, bij het solliciteeren opgelopen. Dit nieuw rekwest werd te Middelburg door een vriend besteld. Den 17 Januari 1610 had de suppliant nog geen antwoord ontvangen. Wellicht werd hem nooit eenig antwoord toegestuurd ¹⁷⁾. In een verbitterden brief van 17 Januari 1610 klaagde hij bij van Iersel over de stugge houding der Staten van Zeeland, herhaalde nog eens dat hij in zijn levensonderhoud niet meer kon voorzien en verzocht om instanties bij den bisschop Rodoan om eenig onderkomen. Men kom immers van hem niet meer verlangen dat hij terug naar een abdij zou gaan ¹⁸⁾ !

Wat kon echter de Rodoan doen? Nogmaals aandringen opdat alle inkomsten uit de goederen van Steenberg en Heusden aan de religieuzen zouden worden ter hand gesteld? Dat deed hij dan,

15) Bijlage nr. 8.

16) Bijlage nr. 10.

17) Bijlage nr. 11.

18) Bijlage nr. 12.

19) Bijlage nr. 13.

mede de hoop uitdrukkend dat een middel voor ondersteuning van Goetbloet zou kunnen gevonden worden ¹⁹⁾.

Een stap werd, vermoedelijk door Rodoan, ten voordeele der religieuzen van Middelburg ondernomen bij de Aartshertogen ²⁰⁾. De kanselier van Brabant, Peckius, ontving van dezen opdracht de zaak bij de Vereenigde Provinciën in te leiden. Voor zoover bekend leidde dit echter tot geen resultaat.

Nadat van Iersel benoemd was tot prelaat van Sint-Michiels (1614) had hij te Brussel een onderhoud met de Aartshertogen. Doch dit onderhoud liep voornamelijk over het uit Duitschland terughalen der reliquiën van den H. Norbertus ²¹⁾. Het blijkt niet dat bij dit onderhoud de zaak Middelburg ter spraak kwam.

Ondertusschen zullen ook wel enkele der overlevende religieuzen overleden zijn.

Na Rodoan's dood in 1616 werd de bewaring der goederen door den koning overgelaten aan den Deken en het Kapittel der kathedraal van Brugge. Tot in het jaar 1624, wanneer dienaangaande klachten rezen ²²⁾.

van Iersel, die inmiddels de laatste overlevende was geworden ²³⁾, had omstreeks 1620 aan Maurits van Oranje een verzoekschrift gezonden om een altaarkleed terug te krijgen, dat vroeger aan de abdij te Middelburg had behoord en daarna onder Prins Willem had berust ²⁴⁾.

In 1624 kwam het beheer der Middelburgsche goederen opnieuw in den handen van den Vicaris der Circarie van Brabant, p.t. prelaat Drusius van Park. Door dezen werd van Iersel gemachtigd om de rekening te hooren en te sluiten van Steven van Wyck over zijn administratie der abdijgoederen ²⁵⁾.

Weldra stierf echter ook de laatste overlevende, prelaat van Iersel. De administratie van de goederen bleef inmiddels steeds in handen van den prelaat van Park.

Hoelang dit heeft geduurd, noch ook hoelang de goederen te Steenberg en te Wyck buiten confiscatie zijn gebleven, daaromtrent

20) *Ibid.*

21) J. C. Vander Sterre, *Echo S. Norberti triumphantis*, bl. 66. Antwerpen, 1629.

22) W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 23.

23) ... « neque enim alius quisquam superest eorum, qui Middelburgo egressi... praeter ipsum ». Uit het verzoekschrift, waarover in volgende nota.

24) Akt in latijnsche vertaling uitg. *Acta Sanctorum*, tom. I Junii, bl. 980.

25) W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 24.

vindt men geen licht. Ook is verder geen spoor te vinden van inventarissen of latere administratie ²⁶⁾.

Averbode.

E. VALVEKENS, o. Praem.

BIJLAGEN.

We laten hierbij enkele stukken volgen. Ze zijn alle ontleend aan een dossiertje, dat voortkomt uit de nalatenschap van van Iersel, en dat bewaard wordt in Archief der abdij van Averbode, sectie IV, hs. nr. 86, bundel Middelburg.

Het eerste dezer stukken staat reeds uitgegeven bij W. Hoevenaars, *l. c.*, bl. 16. We geven het hier nog eens opnieuw, om het dossier, zooals van Iersel het had aangelegd, volledig te hebben.

1.

1595 Augustus 25.

Verklaring van Matthaeus van Iersel betreffend een rente van 42 gld. te Antwerpen.

Ick onderghescreven Rreligieus des Godtshuys van Middelborch bekenne midts desen te vreden te wesen dat joffrouwe Canroie sal iaerlyx ghenieten ghedurende haeren leven die helfft van alsulcken rente als op haeren name metten ghelde vanden Godtshuijs van Middelborch ghecocht is op de staten van Brabant int quartier van Antwerpen. Op conditie dat de voorscreven joffrouwe sal verclaeren ende overleveren die brieven ende daer bij wettelyck bekennen ende verclaeren dat de rente voorscreven worachtelijcken toe compt den Godtshuijse van Middelborch.

Actum tot Parck anno 1595 den 25 Augusti.

fr. Mattheus ijrssel.

fr. Gaspar de la Torre,
pastor in Wommel.

2.

1608 Juni 18.

de Rodoan, bisschop van Brugge, aan Matthaeus van Iersel.
Venerabilis Domine Pastor,

Haud satis mirari possum Cornelium Helsoudt tam esse prae-

26) *Ibid.*, bl. 23.

facte frontis ut dicere audeat status sive ordines Hollandie impedire solutionem, cum certum sit eos hactenus non denegasse mihi medietatem proventuum, et ipsemet cum questore illorum convenerit, ut non omittam ipsum teneri nulla facta deductione praestare per singulos annos viginti quinque libras. Certe, si scivissem hominem talem numquam cum illo tractassem. Interim perfidie sue penas luet, siquidem ad manum habeo medium illum cogendi. Quod ad debitum Spierincx spectat, idem respondet. Iam dudum petivit eius sibi dari prosecutionis mandatum sed, perspectis illius fraudibus et technis, rogavi R^{mum} Episcopum Buscoducensem (dum simul Mechlinie in Synodo essemus) quatenus de omnibus sese informaret nec non cum tutoribus filiorum dicti Spierincx ageret. Eo non obstante bene et consulte fecerit Dominatio vestra si nomine nostro virtute harum sese presentaverit coram commissario et debitum nostrum produxerit, cuius nullum potest esse dubium, cum in concilio Hollandie sententia desuper lata fuerit, de qua inquiri poterit. Deus O. M. D. V. diu servet salvam et incolumem.

Brugis, 18^a Juny 1608.

Vester addictissimus uti frater,

C. Ph. de Rodoan

Episcopus brugensis.

Si contingat pacem succedere spero me hoc acturum ut ecclesiasticis Zelandie aliquid detur in vite sustentationem, quinimmo absolute frui possint bonis et proventibus hic sitis.

Adres : Venerabili vero Domino Mattheo Yrsselio, pastori in Minderhoudt.

3.

1609 Juni I.

de Rodoan aan van Iersel.

Venerabilis Domine Confrater

Cum inducie tandem concludere et publicate sint et nulla in articulis earundem ecclesiasticorum provinciarum unitarum ut vocant religionis ergo exultantium facta sit mentio, agere cepi cum sua Celsitudine nec non alijs primarijs curie de vobis quo obtinere possitis condignam aliquam annuam pensionem. Et quantum video et intelligo, voti brevi evadam compos pretendentes idem decanis et capitulis respective bredanis et Montensibus. Interim ubi Bruxelle fuero optarem superstites monasterij vestri omnes eo convenire, et

latius coram de statu vestro tractare et Cornelium Helsaut ceterosque debitores hactenus refractarios cogi ad solutionem prout precedentibus meis ad dominationem vestram datis scripsi. Certe numquam putassem hominem tam perfidum, proinde ipsi non parcam et efficiam ut intelligat me non illius esse qualitatis ut ab eo rideri et contemni velim, Favente Altissimo, qui dominationem tuam in utroque homine diu servet salvam et incolumem. Salutat vero eandem Dominus Gaspar de la torre mihi hodie conviva.

Raptim Enamie, hac 1^a Junij 1609.

Reverentie vestre addictissimus uti frater,

Carolus Philippus de Rodoan,

episcopus Brugensis.

Adres : Venerabili viro Domino Mattheo irsselio, pastori in Minderhoudt vigilantissimo.

Op de keerzijde : Epistole Episcopi Brugensis ad d. irselium religiosum Middelburgensem pastorem in Minderhout qui depost fuit abbas noster, de bonis Middelburgensibus ad abbatiam ibidem spectantibus anno 1611 et 1612.

Appendix capsula 35ta N° 8vo.

4.

1609 Juni 10-27.

van Iersel aan de Rodoan.

Illustrissime amplissimeque Domine presul.

Significavi confratribus nostris dispersis et superstitibus benevoluntatem tuam erga nos affectum quem reipsa iam declarasti, continuis sollicitationibus tuis; optime sperant de felici successu. Sera fortuna candidior. Certe in extrema senectute necessario succurrere cogit conscientia precipue D. nostro suppriori D. Ioanni Lovaniensi ac pastori in Pelt, D. Ioanni ab Oubrouck qui propter senectutem quasi claudicantes ac debilitati vix aut raro egrediuntur; expectant nihilominus superstitum confratrum convocationem dicta opportunitate institui : bruxellis aut antwerpiae imo nihil magis optant ac desiderant : cui interesse decreverunt quamvis sine magno labore ac sumpsis idem facere nequeunt. Salutant omnes in genere quam officiosissime tuam Sanctitatem, cum omni humilitate tue dignitati sese submittunt, rogant et precantur ne graveris tuam pro iisdem interponere auctoritatem ut annuam aliquam pensionem honestam obtineant : preter meritum numquam ex memoria gratia tanti fideiussoris erit. Monui in Heusden heredes Spirinx : quorum aliqui ad

extremam redacti paupertatem nulla habent media; alij vero ditiores parum aut nihil numerare statuerunt : si mea res ageretur domum mortuarij D. J. Streyen felicis memorie relinquerem heredibus; nihil enim expectandum ab heredibus preter infinitas molestias ac sumptus inutiles. Perfidus ille Elzhout dicit solutionem sibi esse interdictam; falsissime mentitur, nam contrarium nobis fiscus Heusdensis narravit. Conscripsit computum intricatum ac iniquissimum. Intendit bona sibi reservare ad certum annorum numerum donec pecunias pro conservatione bonorum expositas receperit. Videtur exigere ultra sex centos renenses. Legimus qua conditione agros ac prata conduxerit; verum quia copiam conventionis non habemus vix scio quid eidem deberemus respondere. Dignabitur dignissime domine presul computum examinare atque eundem communicare latori presentium literarum qui exactissimam omnium habet notitiam quique de omnibus ac singulis informationem dabit sufficientem.

Minuut, geschreven door van Iersel.

5.

1609 Juni 13.

de Rodoan aan van Iersel.

Reverende Domine Pastor,

Cum receptor meus Brugensis quem superioribus diebus misi in Flandriam, ratione bonorum huius Episcopatus ibidem existentium, mihi retulerit se serio cum quibusdam primarijs ordinum provinciarum unitarum egisse de vobis et ex illis intellexisse vos facile obtenturos competentiam honestam, modo id libello supplici petitum fuerit, haud omittere volui quin eius vos statim certiores facerem, quo habito cathalogo omnium superstitem nomina continente, debito testimonio munito, negotium ulterius primo quoque tempore prosequi queam, non dubitans de felici eventu. Habeo namque ibidem quosdam amicos qui suam mihi addixerunt operam. Deus O.M.R.V. in utroque homine diu servet salvam in incolumum.

Brugis, die 13^a Iunii 1609.

Reverentie vestre addictissimus uti frater,

Carolus Philippus de Rodoan,

episcopus Brugensis.

Optarem R. V. ad nos primo quoque tempore excurrere quo ultro citroque de omnibus agere liceat.

Adres : Venerabili viro Domino D. Mattheo yrrselio Pastori in
Minderhout.

Recepi 27 Junij 1609 (*nota van van Iersel*).

6.

1609 Juli.

Verslag van van Iersel's reis naar Brugge.

Fui Brugis July sexta

Discessi 8 Julij.

In domo episcopi	3 s.
in diversorio	31 s.
in itinere	4
pro vehiculo	22 s.
pro naulo ex Antverpia	5 s.
in diversorio	7 s.
ancille D. Iudoci dedi	5 s.
in itinere in diversorio	4 s.
Iuxta portam Gandavi	5 s.
in agro Gandavi	25 s.
in itinere	5 s.
pro vectura	18
ex Gandavo versus dermonde in diversorio	4 s.
opt veir	5 ort.
ex dermonde pro naulo	6 s.
tot rypelmonde pro cena	10 s.
Antwerpiae in mola	12 s.
in itinere versus domum	6 s.
pro vehiculo	10 s.
filio lamberti dedi pro vehiculo	6 s.
pro cerevisia	5 s.

7.

1609 Oktober 7.

de Rodoan aan de religieuzen van Middelburg.

Venerabiles Domini,

Cum deputati suorum Cels. impresentiarum sint in Haga Comitum,
quo quaedam nondum omnino definita apud ordines provinciarum

unitarum absolvant, haud male me facturum putavi, si eosdem rogarem dignentur libellum supplicem pro parte vestra exhibendum aura sui favoris fulcire et promovere. Iudico autem expedire ut duo nomine communitalis mittantur qui negocium omni qua licebit dexterritate et diligentia sollicitent. Scribo vero illius ergo Gubernatori Insule Zelandie videlicet domino de Maldere quondam mihi condiscipulo quem spero etiam vobis non obfuturum. Et si alia in re DD. VV. ulterius gratificari quivero, libenter me impendam, novit Altissimus, qui easdem servet salvas et incolumes.

Gandavi, die 7^a Octobris 1609.

Vestrae Reverentie addictissimus uti frater et in Christo servus,
Carolus Philippus

episcopus Brugensis confirmatus et conservatus Middelburgh.

Adres : Venerabilibus viris Dominis DD. suppriori et alijs religiosi abbatae B. Marie Middelburgensis.

Trynken Wouters tot Rotterdam by princen Hoff heeft enen winkel van lywaet ende vercoopt styffsel. (*Nota van van Iersel*).

8.

1609 November.

Verslag van van Iersel's reis naar Den Haag en Middelburg.

Int solliciteren voor den religieusen van Middelburch op den derden novembris 1609 : tot breeda verteert xii s.

Den vyffden novembris reysende met Stephen van Wyck tot Gheertruydenberghe verteert xiiij 1/2 s.

Vande schuyte reysende uit Ghertruydenberghe tot Dort geg. vi s.

Tot dordrecht inde herberghe verteert liij s.

Reysende uit Dort den 6 Novembris ghegeven van eenen wagen op Yselmonde xii 1/2 s. 1 ort.

Van de schuyt om te overvaren geg. 1 s.

Tot rotterdam van beschuyt ende koeploon (?) geg. ij 1/2 s.

Vande schuyt tot Rotterdam naer delfft ende van delfft naer den Haghe geg. v s.

Van eenen korff daer ij capuynen ende ij pattrysen in waeren gegheven van vrachten uit Breda tot inden Haghe iij s.

Ghegeven aenden advocaet Vermeiren ende Jacop van Rosendael van consultatie 7 Novembris iij g. xii s.

Ghegeven van een request te scriyven xj 1/2 s.

Den elfften Novem. reysende uit den Haghe naer delfft

gegeven van een schuyte	iiij s.
Van een schuyt tot Rotterdam gegeven	vij ort.
Van vyr maelyden inde herberghe inden Haghe voor ons twee gegeven met slapen ende extraordinaris van vyr ende byr	v g. xiiij.
Tot Rotterdam vanden ontbyt gegeven hyrinne gherekent broot ende vlees om int schip naer Middelburg	xxxij s.
Item van twee pont kaes gegeven	vj s. 1 ort.
Den elfsten Novembris is Stephen Van Wyck int schip gaende miserabelick ghevallen ende een ribbe ghebrocken waerom wy tot roterdam mosten blyven ende gegeven den curgyn van meesteren	(niet ingevuld)
Item dien dach ende nacht ende sanderendaechs inde herberghe verteert	(niet ingevuld)
Gegheven aen Stephen van Wyck binnen Rotterdam	x gh.
Van schiploon uit Rotterdam tot Middelburch ghegeven	xvij s.
Den 12 Novembris kon ick comen tot Middelburch ende aen een request te maken scrijven ende dicteeren gegeven	xxij 1/2 s.
Van iij maelyden gheeteert inden gouwen enghel op den dam verteert	iiij 1/2 gh. ij s.
Van tship uit Middelburch tot breda gegeven	xxj s.
Tot Breda den 17 Novembris verteert	xvij s.
(Samen) 39 l. 17 s. 3 ort.	

9.

1609 November.

Rekwest van van Iersel bij de Staten van Zeeland.

Edele moghende Heeren de Staten sLans ende Graeffelyckheys van Zeelant off der selver ghecommitteerde Raden.

Verthoonen in aller outmoet ende Reverentie : Heer Marten Goetbloet supprior out wesende 68 iaren; Jan Gerritsen impotent out 70 jaren; H. Matheus Gorissen out 67 iaren; H. Joos Minne out 61 jaeren; H. Jaspas de la Torre out lxiiij iaren, noch levende gheprofesside religieusen der Abdije ende Godtshuyse van onse lieve vrouwe binnen de stadt van Middelburch in Selandt ende alle Ingheboorene van dese Nederlanden, hoe dat sy supplianten als overghebleven van dartich ende meer in ghetale tsedert het overgeven der voorscreven stadt, henlieden altyts eerlyck ende behooryck naer hennen vocatien mette gratie Godts hebben ghedraghen,

Anal. Praem.

tot bedienen van diverse curen oft pastoryen om den soberen cost te moghen winnen. Ende also zy nu meestendeel ghecomen syn tot wuytersten ouderdom ende oversulex van nu voorts ombequam worden om honlieden te onderhouden, so sy luyden tot noch toe ghedaen hebben; ende alsoo de supplianten bevynden dat alle de goede vande voorscreven Abdye ende tjaerlix innecomen van dien is staende tot dispositie van Ue. E: M: Soe keeren de supplianten haer tot voor Ue. Mogh: biddende ootmoedelyck dat der selven goede gheliefften zyn henlieden supplianten te vergunnen een redelick jaerlix pensioen vuyt de goederen der selve Abdije tot hare competente alimentatie, regard nemende op haren ouderdomme ende qualiteyt. Dwelck doende, etc.

Inde marge was gheapostilleert :

Die vanden Rade en connen hyrinnen niet treden :

Actum int collegie vanden ghecommitteerde Raden vanden Staten van Zeelant tot Middelburch desen xij Novemb: anno xvjc neghen.

My present,

De Jonghe.

Concordat copia cum originali de verbo ad verbum : Quod attestor ego fr. Mattheus yrsel.

pastor in Minderhout.

Op de keerzijde : Supplicatio pro middelburgensibus religiosis.

10.

1609 voor November 25.

Eerste Rekwest van M. Goetbloet aan de Staten van Zeeland.

Edele ende mogende Heeren mijn Heeren de geccommitteerde Raden van de Staten van Zeelandt.

Verthoent reverentelyck Martensz. gheseyt Goitsbloits resideerende binnen der stadt Peer indt lant van Luyck. eertyts subprior gheweest hebbende in die Abdije binnen dese stadt Middelborch ende aldaer gheprofest. Dese hy remonstrant met alle die andere religieussen van die selve Abdeye duer het veroveren deser stede by den Heere Prince van Orangien hoochloffelycke memorie ghedaen, hier ende daer moettende verlopen, hem sedert altyt heeft ghhouden ende noch is houdende tot Peer ende andere plaetsen indt lant van Luyck voorscreven, by enen synnen broeder aldaer, bleyc-kende by die certificatie, den welcken synnen broeder hem ondertus-

schen ock altyt heeft versien ende gheprovideert tot syne onderhoudinghe ende alimentatie tot dat hy deser werelt is coemmen te overliden : als wanneer hy remonstrant, een seer oudt bedaecht wesende, hem gansselyck bewindt, so hy hem tsynen leedtwesen al noch is bevinnende, ghedestitueert ende verlaten van goede hulpe ende assistencie die hy duer middele van synnen voorscreven broeder was gheniethende. Ende ghemerckt hij remonstrant alle die middelen die hy ter werelt hadde tzynder voorscreven professinghe in die voorscreven Abdeije heeft ghebracht ende aldaer moeten verlaten ende duer synnen ouderdom van tseventich iaren bij cans inhabel wordt ghehouden tot enighe bedieninge, als nergens meer inne wordende ghebruyckt, daer hy by soude mogen leven : soe keert hy hem hiermede tot Ue. E: M: seer oitmoedelyck, ende U biddende dat die selve believende ende biddende hier op modelinghe ionste ende gracie toe te leggen ende laten ghenieten soodanich onderhoudt iaerlycx offte andersins uit het incoemmen der voorscreven Abdeijen, met ock enige gratuiteyt in respecte van soe veel iaren verlopen achterstallen als Ul. E: M: in henne ghewoonlycke goedertierene liberale discretie sullen bevinden te behooren. Welck doende etc.

Ende dyt was hier op aldus hen antwoordt boven in margine ghescreven aldus :

Die van den Rade en connen hier in niet treden.

Actum ten Rade indt Hoff van Zeelant tot Middelborch den xxv Novembris Novemb : 1609.

De Jonge.

Dese requeste is soo doen die eerste gheweest, daer nae isser noch een ander overghegeven welcke Coepye hier voor dese staat ghescreven.

11.

1609 na November 25.

Tweede Rekwest van M. Goetbloet aan de Staten van Zeeland.

Aenden E: Mo: Heeren myn Heeren der Staten Slants en de Graeffelyckhey van Zeelant.

Verthoent oitmoeddelycken Marten Martensz. gheseyt Goitsbloits teghenwordelycken residerende binnen der stadt Peer in lant van Luyck eertyts gheprofest ende subprior inde Abdye deser stadt Middelborch hoedat hy supprior door het veroveren deser stadt duer

den Prince van Orangien hogheloffelycke memo: ghedaen, met alle andere religieussen der voorscreven Abdye hebbende moeten ver-
trecken, sich seder altyt ghehouden heeft inden lande van Luyck, al-
waer hy hem noch is houdende tot Peer, overmits synnen olderdom
enighen tyt onderhouden gheweest by enen synnen broeder die alsoo
synnen broeder voorscreven Supprior onderhouden heeft gehad,
ende onlanxcs van deser werelt is coemmen te overlyden; tenemael
ghedestitueert ende verlaten van goede hulpe ende assistentie die hy
van denselfden gheduerende synnen leven placht te ghebruycken.
Ende ghelyck hy suppliant ter tyden van synnen voerscreven profes-
sie alle die middelen die hij in die werelt hadde inghebracht hadde
in dese voorscreven Abdeij, alwaer hy die naderhant heeft moeten
verlaten, ende dat hy nu door synnen olderdom van tseventich iaren
ganschs inhabel is tot enighe bedieninghe daer mede hy den cost
solde mogen verdienen, ende daerom by niemanden meer en woord
ghebruyckt : soe keert hy hem in alle oetmoedicheyt tot uwer Eer:
Mo: den selfve om Christi wille biddende dat het den selfden be-
lieven zal te nemen op ghelyck ghelyckhoven gheseyt is, syn leven
lanck duerende uit het incoemmen der voorscreven Abdeyen offte
andersins toe te leggen eene iaerlycxse ende eerlycke rente van on-
derhoudt daer op hy in synnen olderdom solde moghen bedroepen.
Offt inghevalle uwer Eer: Mo: daer toe enige consideratie niet en
soude begeeren te verstaen, sulcx den suppleant nochtans ver-
hoept dat iae, dat het dan den selven te minsten ghelieve den sup-
pleant toe te leggen eene somme van penningen hoedanich als den
selven in huere goedertieren discretie sullen bewinden om daer
mede te vervallen die oncosten by den supplant indt solliciteren van
dese sake. Twelck etc.

Postscriptum van Goetbloet voor van Iersel :

Dyt voorscreven requeste was ghemaect ende noch niet overghe-
geven, door die nootsakelyckheyt van vertrecken van mynnen neeff
Jan Oeyen, maer dat solde overghegeven worden ende gadeghesla-
ghen worden door enen goeden vrindt, ende en hebbe noch niet ant-
wordt ghecregen : maer confrater cherissime, timendum est : nihil.
Si fieri poterit habere auxilium in aliqua alimentatione ab episcopo
Brugensi qui cetera nostra bona in vicibus istius partibus recipit :
vigila diligenter et poteris illi narrare meam diligentiam et habere
apud illum mei curam ut supra D: tue scripsi.

Vale in Christo semper.

12.

1610 Januari 17.

Martinus Goetbloet aan van Iersel.

† Laus Deo semper. Amen.

Charissime mi confrater,

Notum facio D: tuae quomodo visis atque lectis nuper literis vestris, quas nobis misisti, miratus plurimum et contristatus fui, et intelligo maximam diligentiam et curam te habuisse pro nobis omnibus cum recommendatione R^{mi} episcopi Brugensis, apud (scilicet) istos dominos in Haga Comitum, qui tibi persuaserunt proficisci versus istos (ut dicam) Barbaros, impios, violentos Ordines aut status partis Zelandiae, qui neque Deum neque Regem neque hominem videntur vereri. Omnipotentes sese appellant, proprium heredem patriae non agnoscunt, similiter neque nos heredes (proch dolor), sed omnipotens et mitissimus atque misericors Deus suo tempore omnia providebit, interim iustus patitur. Ego ante festum sanctae Catharinae virginis et martyris praeterlapsus, similiter misi ex Hasselt (meis sumptibus) cum constitutione a scabinis scripta nepotem meum dictum Joannem Oeijen versus Middelburgum apud praedictos Ordines ea ratione, sed denique nihil impetravit, sed responderunt ei secundum vestrum responsum, ut satis videre licebit ex sequentibus literis. Sed cum omnes confratres mei provisi sint de conditionibus unde possint honeste vivere ad vitam, maximum solatium est : ego autem in mea senectute quid faciam ? Habui hactenus deservituram animarum unde me potui sustentare, sed modo careo illis aut aliquo beneficio, quare valde doleo et nullum consilium scio pro futuro festo sancti Joannis Baptistae, unde queam me sustentare. Quare peto a vestra confraternitate ut primo tempore me velis habere recommendatum apud aliquem R. Dominum, sive episcopum Brugesem aut Antverpiensem, ut possim mihi habere honestam conditionem aut pastorem, unde possim pro qualitate mea honeste vivere; me autem iam committere in aliqua Abbatia aut monasterio grave et moleste mihi esset. Igitur confrater charissime, presta mihi in hoc omnem vestram diligentiam et scribe mihi inde primo nuncio responsum et animum vestrum. His paucis semper bene vale in Christo Jesu, et mei semper memor sis in precibus vestris, an similiter semper ero. Mitto autem tibi hic retro scriptam exscriptionem supplicationis mee apud predictos Ordines factam.

Actum celeriter ex Peer 17 die Januarij Anno 1610.

Dominus et Frater Martinus Martini Caloenis
alias Goitsbloits ab Hasselt semper ad omnia
vester paratissimus.

Geen adres.

13.

1611 Februari 22.
de Rodoan aan van Iersel.

Reverende domine.

Gavisus fui ex literarum tuarum tenore intelligens te prospere
frui etiamnum valetudine, interim doleo Hollandos et Zelandos tam
inciviliter contra omnem rationem vobiscum agere prout quibusdam
illorum satis superque declaravi, interim non abiciens spem ali-
quid impetrandi, idque interposita auctoritate Principum nostrorum
et aliorum. Quod ad bona in Steenberghen et circa Heusden sita,
nihil sibi Hollandi et scabini Tholenses usurpare possunt, nisi a
tempore publicationis treugarum. Proinde cupio Stephanum van
Wijck quaestorem suae reddere computum administrationis in illum
usque diem, absque ulla tergiversatione, cum medium habeam eum
cogendi, quemadmodum et perversum illum Cornelium Helsout,
prout scripsi ipsius fratri camerae computuum Geldriae auditori,
qui contractui elocationis proprio nomine subscripsit, et se preci-
puum villicum et arrendatorem constituit. Optarem vero Dominum
suppriorum Martinum Goetbloet hic esse, quo illi de aliquo bene-
ficio commodo providere possem, modo ad hoc idoneus fuerit, quem-
admodum et Dominum Joannem Lovaniensem. Domini Judocus et
Gasparus utcumque bene habent. Ceterum non omittam alias instan-
ter urgere cum suis Cels. Serenissimis quo vobis aliquo modo suc-
curratur, neque enim vos deseram. Fratrem dicti Stephani Wijck
omni spe et favore juvabo qui voti queat esse compos, licet negotium
habeat cum versuto, ne dicam versipelli homine. Deum O. M. rogans
dignetur dispersos nostrae religionis avitae ergo antiquis restituere
sedibus.

Brugis, die 22^a Februarij 1611.

Vester addictissimus uti frater
et amicus integerrimus

Carolus Philippus
episcopus brugensis.

Ubi Bruxellae fuero, poterit me v. R. invisere, et simul se nomine

omnium suis Cels. sistere ac tunc quoque dictorum Religiosorum necessitati subveniam favente Altissimo.

Adres : Reverendo admodum Patri ac Domino Matthaeo Pastori in Minderhoudt.

Op den rug : Epistola Epi brugensis D. Matheo irselio pastori in minderhout de bonis quibusdam abbatiae Middelburgensis 22 feb. 1611.